

Hemşirelerde Empati ve Öfke Kontrolünün Değerlendirilmesi

Assesment of Empathy and Anger Management of Nurses

Kevser ÖZDEMİR¹ , Döndü SEVİMLİ GÜLER² , Sevil ŞAHİN³ , Alaettin ÜNSAL⁴ , Filiz KUNİ²

ÖZ

Amaç: Hemşirelerin empati düzeylerinin saptanması ve öfke kontrolü arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma, 10 Nisan-30 Temmuz 2018 tarihleri arasında bir üniversite hastanesinde çalışan hemşireler üzerinde gerçekleştirilen kesitsel tipte bir araştırmadır. Çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanmış olan anket formları, gözlem altında hemşireler tarafından doldurulmuştur. Empati düzeyinin değerlendirilmesinde Jefferson Empati Ölçeği, Öfke kontrolü düzeyinin değerlendirilmesinde ise Novaco Öfke Envanteri kullanılmıştır. İstatistiksel analizler için Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi ve Spearman Korelasyon Analizi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık için $p < 0,05$ değeri kabul edildi.

Bulgular: Çalışma grubunu oluşturanların 391'i (%78,2) kadın, 109'u (%21,8) erkektir. Yaşları 21-55 arasında değişmekte olup, ortalama $34,05 \pm 7,84$ yıl idi. Hemşirelerin Empati Ölçeği'nden aldıkları puanlar 79-116 arasında değişmekte olup, ortalama $98,54 \pm 6,17$ olarak saptanmıştır. Çalışma grubundaki kadınların, öğrenim düzeyi Sağlık Yüksekokulu ve Lisansüstü olanların ve aile gelir durumu iyi olanların empati ölçek puanlarının daha yüksek olduğu saptandı. Yaş, medeni durum, mesleği isteyerek seçme durumu, meslekte toplam çalışma süresi, şu an çalışılan birim, vardiyalı çalışma ve haftalık çalışma süresi ile empati düzeyleri arasında bir ilişki bulunamadı. Empati ölçeğinden alınan puanlar ile öfke kontrolü ölçeğinden alınan puanlar arasında bir ilişki saptanamadı.

Sonuç: Çalışmamızda hemşirelerin empati düzeylerinin orta derecede olduğu saptandı. Kadınlarda, öğrenim düzeyi Sağlık Yüksekokulu ve Lisansüstü olanlarda empati düzeyinin daha yüksek olduğu saptandı. Empati düzeyi ile öfke kontrolü arasında bir ilişki bulunamadı. Hemşirelerin empati düzeylerinin artırılması ve öfke kontrolü ile ilgili olarak bilgilendirilme çalışmalarının yapılması yararlı olacaktır. Bu konu ile ilgili olarak daha geniş çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar kelimeler: Empati, hemşire, öfke kontrolü

ABSTRACT

Objective: To determine the levels of empathy in nurses and review the relationship of empathy to anger management.

Materials and Methods: This cross-sectional study was conducted between April 2018 and July 2018. The sample size of the study was 500. The participants were nurses who worked at the university hospital during the study duration and agreed to take part in the study. Questionnaire forms that were prepared in line with the study objective were completed by the nurses under supervision. The Jefferson Scale of Empathy was used to assess levels of empathy and the Novaco Anger Inventory was utilized to determine anger management levels. The Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis test, and Spearman's Correlation Analysis were used for statistical analyses. Statistical significance was accepted as $p < 0.05$.

Results: The study group consisted of 391 (78.2%) females and 109 (21.8%) males. Their ages ranged from 21-55 years with a mean age of 34.05 ± 7.84 years. The scores obtained from the Scale of Empathy by the nurses ranged from 79-116 with a mean score of 98.54 ± 6.17 . It was determined that women who were educated at the School of Health, held a postgraduate degree, and whose family income status was good tended to obtain higher scores on the scale of empathy. No relationship was found between the levels of empathy and age, marital status, conscious career choice, total period of employment in nursing, current work unit, shift work, and weekly working time. There was no relationship between the scores obtained from the scale of empathy and the anger inventory.

Geliş Tarihi/Received: 26.09.2018 **Kabul Tarihi/Accepted:** 07.01.2019 **Çevrimiçi Yayın Tarihi/Available Online Date:** 02.05.2019

¹Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Sakarya, Türkiye

²Sakarya Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Sağlık Bakım Hizmetleri, Sakarya, Türkiye

³Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ankara, Türkiye

⁴Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

Sorumlu yazar/Correspondence: Dr. Öğr. Üyesi, Kevser ÖZDEMİR, Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Sakarya, Türkiye, kevserozdemir@sakarya.edu.tr

Cite this article as: Özdemir K, Sevimli Güler D, Şahin S, Ünsal A, Kuni F. Assesment of Empathy and Anger Management of Nurses. Journal of Health Science and Profession 2019; 6(3): 470-8.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Conclusion: Our study found a medium level of empathy among nurses. It was determined that women who were educated at the School of Health and held a postgraduate degree had a higher level of empathy. No relationship was found between the level of empathy and anger management. It would be beneficial to conduct activities to provide information on anger management and improve levels of empathy in nurses. More extensive studies are required on this matter.

Keywords: Empathy, nurse, anger management

Giriş

Türk Dil Kurumu, empatiyi duygudaşlık olarak tanımlamakta, duygudaşlığı ise aynı duyguları paylaşma, kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme olarak belirtmiştir (1). Farklı kültürlerde ve zamanlarda tanımı yapılan empatinin en genel anlamı, kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyması ve olaylara onun bakışı ile bakmasıdır (2-4). Kısaca empati, başkalarının hislerini ve düşüncelerini içgüdüsel olarak algılayabilmektir (5). Etkin dinleme, empati kurma sürecinin ilk basamağıdır. Etkin dinleme sürecinin sağlanabilmesi için birey karşısındaki bireyi mümkün olduğu kadar çok kanaldan dinlemeli ve bireyin hislerini, düşüncelerini ve davranışlarını anlamaya çalışmalıdır. Özellikle hislerin ve davranışların anlaşılmasına odaklanılması empatinin kurulmasında önemli bir adımdır (6).

Hemşirelik mesleğinde insani ilişkiler, bilim kadar önem arz etmektedir. Amerikan Hemşirelik Okulları Birliği (American Association of Colleges of Nursing-AACN) tarafından belirlenen ve bir hemşirenin taşıması gereken öz değerlerden biri olan alturistik yaklaşım, hemşirenin başka bir bireye ait duygu ve düşünceleri anlayarak o bireyin yaşamına girmesini sağlar (7). Empati kavramı hemşire liderler, temelinde hemşire-hasta arasındaki ilişki ve iletişim olan kuramlarında kullanılmışlardır. Hemşireliği iki kişi arasındaki kişilerarası bir süreç olarak tanımlayan Joyce Travelbee, bireyin başka bir bireyin psikolojik durumunu anlamasını empati; empati sağlandıktan sonra stres altındaki bireye yardım sağlama isteğini ise sempati olarak tanımlamıştır. Yani Travelbee'ye göre empati, karşısındaki kişiyi anlama isteği; sempati ise empati kurulduktan sonraki adımdır (8).

Öfke ise kişisel bir tehdit ya da engellenme ile karşılaşıldığında artan anksiyete düzeyine bağlı gösterilen tepkilerde yaşanan temel, doğal ve sağlıklı duygulardan biridir (9). Öfkenin doğru bir şekilde ifade edilebilme becerisine öfke kontrolü denir. Öfke, uygun bir şekilde ifade edildiğinde

problem çözme ve karar verme becerisini arttıran olumlu bir güçtür. Öfke kontrolü becerisini kazandıran birçok yöntem vardır. Kişinin karakterine ve hayat tarzına uygun olan doğru yöntemi belirlemesi ve kendine özgü seçtiği doğru yöntemi uygularken de günlük yaşamında sorun yaşamaması gerekmektedir (10). Öfke kontrolünün amacı, kişinin kendisine ve diğer kişilere zarar vermeden öfke duygusunu ifade etme becerisini kazanmasıdır. Birey, öfke kontrolünü sağlayamadığı zaman şiddet meydana gelir ve öfke duygusu ile karıştırılan saldırganlık oluşur. Saldırganlık, başka kişilere şiddet eğilimi göstererek öfkenin dışa yansımalarıdır (11).

Bu çalışma ile bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin empati düzeylerinin saptanması ve öfke kontrol düzeylerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma, 10 Nisan- 30 Temmuz 2018 tarihleri arasında bir üniversite hastanesinde çalışan servis hemşireleri üzerinde gerçekleştirilen kesitsel tipte bir araştırmadır.

Araştırma yapılan ildeki Eğitim Araştırma Hastanesi 862 adet yatak kapasitesine sahip olup, 600 hemşire ile hizmet sunmaktadır.

Çalışmanın amacına uygun olarak üç kısımdan oluşan bir anket form hazırlanmış olup; birinci kısımda hemşirelerin bazı sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, medeni hali, aile gelir durumu, aile tipi, kişilik tipi) ve empati ile ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenleri (sürekli ilaç kullanmayı gerektiren bir hastalık öyküsü, ailede sağlık sorunu olma öyküsü, çalışma statüsü, mesleği isteyerek seçme durumu, çalışma süresi, çalışılan birim, çalışılan birimdeki görev süresi, vardiyalı çalışma durumu ve haftalık çalışma süresi, günlük bakılan hasta sayısı, işinden memnuniyet durumu ve genel sağlık durumu), ikinci kısımda Empati Ölçeği ile ilgili sorular üçüncü kısımda ise; Öfke ölçeğinin soruları yer almaktadır.

Çalışmanın yapılabilmesi için Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'nun 02/04/2018 tarih ve 71522473/050.01.04/78 sayılı onayı alınmış olup, çalışmada veri toplama-ya başlamadan önce hastane yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama aşamasında Helsinki Bildirgesi'nde yer alan kurallara uygun olarak hareket edilmiştir. Bu çalışma için minimum örnek büyüklüğü 500 olarak hesaplanmıştır (power of test: 0,95, comparison rates: 0,50, hypothesized rate: 0,58). Çalışmada veri toplama süresince hastanede bulunan ve çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 500 hemşire çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmaya katılmaya kabul edenler çalışmanın konusu ve amacı hakkında bilgilendirildikten sonra sözlü onamları alınmıştır. Daha sonra çalışmanın amacına uygun olarak önceden hazırlanmış olan anket formlar, hemşirelerin çalıştıkları birimlerde kendileri tarafından doldurulmuştur.

Çalışmada empati düzeyinin değerlendirilmesi için Jefferson Empati Ölçeği (Jefferson Scale of Empathy) kullanılmıştır. Ölçek, Hojat ve Herman (12) tarafından geliştirilmiş olup, cronbach alfa sayısı 0,77 olarak bulunmuştur. Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması Yanık ve Saygılı (13) tarafından yapılmış ve cronbach alfa sayısı 0,73 olarak belirlenmiştir. Jefferson Empati Ölçeği, empatinin duygusal bileşenini ve kişilerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olup, yedili likert tipi 20 sorudan oluşan kendi kendini değerlendirme ölçeğidir. Bu ölçekten en az 20, en yüksek 140 puan alınabilir, alınan puanlar arttıkça empatik uyum da artmaktadır.

Öfke kontrolünün değerlendirilmesinde Novaco Öfke Envanteri Kısa Formu (Novaco Anger Inventory short form) kullanılmıştır. Novaco Öfke Envanteri, Novaco'nun (1975) geliştirdiği 90 maddelik ölçeğin Devilly (14) tarafından kullanılan 25 maddelik kısa formu olup, cronbach alfa sayısı 0,96'dır. Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Tekinsav Sütcü ve Aydın tarafından yapılmış ve cronbach alfa sayısı 0,94 olarak belirlenmiştir (15). Novaco Öfke Envanteri Kısa Formu beşli likert tipi 25 sorudan oluşmakta olup, ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 100'dür. Ölçekten alınan puanlar arttıkça öfke düzeyi de artmaktadır.

İstatistiksel analiz

Elde edilen veriler, IBM SPSS (versiyon 20.0) İstatistik Paket Programında değerlendirilmiştir. Analizler için Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi ve Spearman Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Normal dağılıma uygunluk Shapiro-Wilk testi ile yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

Bulgular

Çalışma grubunu oluşturanlar hemşirelerin 391'i (%78,2) kadın, 109'u (%21,8) erkektir. Yaşları 21-55 arasında değişmekte olup, ortalama $34,05 \pm 7,84$ yıl idi. Hemşirelerin empati ölçeğinden aldıkları puanlar 79-116 arasında değişmekte olup, ortalama $98,54 \pm 6,17$ olarak saptanmıştır. Çalışma grubundaki kadınların, öğrenim düzeyi Sağlık Yüksekokulu ve Lisansüstü olanların ve aile gelir durumu iyi olanların empati ölçek puanlarının daha yüksek olduğu saptandı ($p < 0,05$). Yaş, medeni durum ile empati düzeyleri arasında bir ilişki bulunamadı ($p > 0,05$). Çalışma grubundakilerin empati ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının bazı sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Çalışma grubunu oluşturanların çoğu ($n=337$; %67,4) 657 Sayılı kanuna tabi olarak çalışıyordu. Mesleğinin isteyerek seçtiğini bildirenlerin sayısı 375 (%75,0)'dir. Çalışma grubundakilerin meslekte çalışma süreleri 6 ay-37 yıl arasında değişmekte olup, ortalama $11,16 \pm 7,89$ yıl idi. Çalışma grubundakilerden en yüksek oranda Acil Servis-Yoğun Bakımda çalışanların sayısı 160 (%32,0) ve hastanenin diğer birimlerinde çalışanların sayısı ise 165 (%33,0) idi. Hemşirelerin hastanede şu an çalışmakta oldukları birimdeki çalışma süreleri 6 ay-35 yıl arasında değişmekte olup, ortalama $8,80 \pm 7,63$ yıl idi. Şu an çalıştığı birimde 5 yıldan daha az bir süre çalışanların sayısı 140 (%28,0)'dir. Vardiyalı çalışan sayısı 230 (%46,0) idi. Hemşirelerden 285 (%57,0)'i haftada 40 saatten fazla çalıştığını bildirdi. Hemşirelerin mesleği isteyerek seçme durumu, meslekte toplam çalışma süresi, şu an çalışılan birim, vardiyalı çalışma ve haftalık çalışma süresi ile empati düzeyleri arasında bir ilişki bulunamadı ($p > 0,05$). Çalışma grubundakilerin Empati Ölçeği'nden aldıkları puanların çalışma ve meslek ile ilgili bazı özelliklerine göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubundakilerin Empati Ölçeğinden aldıkları puanların bazı sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı

Sosyodemografik özellikler	n	Empati Ölçeği puanı Medyan (min-max)	Test değeri z/KW; p
Kadın	391	99,0 (81,0-116,0)	2,120; 0,034
Erkek	109	97,0 (79,0-113,0)	
≤24	45	99,0 (92,0-111,0)	
25-29	137	99,0 (81,0-114,0)	2,103; 0,835
30-34	97	99,0 (79,0-114,0)	
35-39	95	98,0 (84,0-116,0)	
40-44	67	99,0 (83,0-113,0)	
≥45	59	99,0 (86,0-113,0)	
Sağlık Meslek Lisesi (1)	74	96,5 (83,0-113,0)	9,545; 0,023
Meslek Yüksekokulu (2)	165	99,0 (79,0-114,0)	
Sağlık Yüksekokulu (3)	211	99,0 (83,0-111,0)	
Lisans Üstü (4)	50	100,0 (84,0-116,0)	
-	-	-	
-	-	-	
Evli	347	99,0 (79,0-116,0)	0,997; 0,507
Bekar	135	99,0 (81,0-113,0)	
Eşinden ayrı/eşi ölmüş	18	98,0 (92,0-107,0)	
Toplam	500	99,0 (79,0-116,0)	-

Hemşirelerin öfke ölçeğinden aldıkları puanlar 7-100 arasında değişmekte olup, $50,63 \pm 14,68$ puan idi. Empati Ölçeğinden alınan puanlar ile Öfke ölçeğinden alınan puanlar arasında herhangi bir ilişki bulunamadı ($r=0,003$; $p=0,943$). Çalışma grubundakilerin Empati Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Öfke ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı Şekil 1'de sunulmuştur.

Tartışma

Hemşirelik, temel olarak bakıma odaklı bir meslektir. İletişim ve iletişim sırasındaki empatik yaklaşım ise hemşirelik bakımında en önemli unsurların başında gelir. Bakım sunmanın temeli yardım etme eğilimine dayanır. Dolayısıyla yardım edici ilişkinin varlığının sürdüğü bu alanda doğru iletişim çok önemlidir. Hemşireler, hastalara empatik bir tutumla yaklaştıklarında onlarla iletişimleri sürecinde doğru bilgiye ulaşmaları ko-

laylaşabilir, böylelikle hastaların ihtiyaçlarını da doğru bir şekilde saptayabilirler. Bu durum doğru bir iletişim sürecinin beraberinde tanı ve tedaviyle ilgili olumlu sonuçları getirmesine olanak sağlar. Anlaşıldığını hisseden hasta, önemsendiğini hissedecek ve bu durum teşhis-tedavi ve bakım sürecinin de uyum içerisinde geçmesini sağlayacaktır (16,17).

Hemşirelerin Jefferson Empati Ölçeği'nden aldıkları puanlar 79-116 arasında değişmekte olup, ortalama $98,54 \pm 6,17$ olarak saptanmış olup, çalışmada hemşirelerin ölçekten aldıkları puanlar nedeniyle orta derecede empati düzeyine sahip oldukları belirlendi.

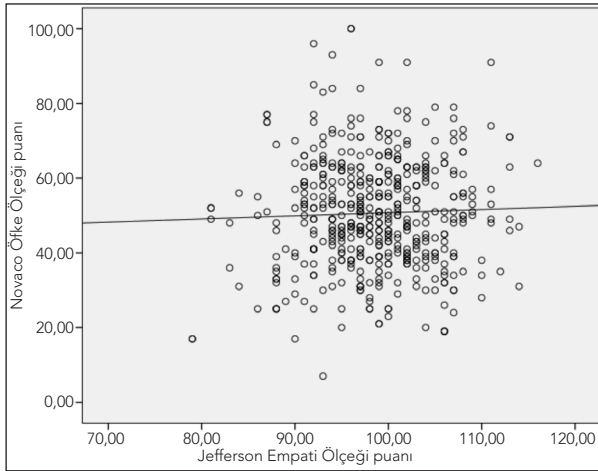
Çalışmada kadınların empati düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğu saptandı. Farklı ülkelerde yapılan çeşitli çalışmalarda da benzer şekilde kadınların empati düzeyinin daha yüksek olduğu rapor edilmiştir (18-22). Kadınlarda empa-

Tablo 2. Çalışma grubundakilerin Empati Ölçeğinden aldıkları puanların çalışma ve meslek ile ilgili bazı özelliklerine göre dağılımı

Çalışma ve meslek ile ilgili bazı özellikler	n	Empati Ölçeği puanı Medyan (min-maks)	Test değeri z/KW; p
Çalışma statüsü			
657'ye tabi	337	99,0 (83,0-116,0)	4,236; 0,120
4 B sözleşmeli	76	99,0 (81,0-112,0)	
Taşeron çalışanı	87	97,0 (79,0-113,0)	
Mesleği seçme durumu			
İsteyerek	375	98,0 (79,0-116,0)	
0,464; 0,643			
İstemeden	125	99,0 (84,0-111,0)	
Meslekte çalışma süresi (yıl)			
<5	113	99,0 (84,0-113,0)	2,636; 0,621
5-9	149	98,0 (79,0-114,0)	
10-14	83	99,0 (81,0-114,0)	
15-19	66	99,0 (83,0-116,0)	
≥20	89	99,0 (86,0-113,0)	
Hastanede şu an çalıştığı birim			
Dahili servisler	61	99,0 (81,0-109,0)	6,027; 0,197
Cerrahi servisler	52	99,0 (83,0-112,0)	
Acil servis-Yoğun bakım	160	99,0 (83,0-116,0)	
Poliklinikler	62	97,0 (79,0-114,0)	
Diğer birimler	165	98,0 (81,0-113,0)	
Hastanede şu an çalışmakta olduğu birimdeki çalışma süresi (yıl)			
<5	140	99,0 (79,0-113,0)	0,134; 0,935
5-9	217	98,0 (83,0-116,0)	
≥10	143	99,0 (81,0-114,0)	
Çalışma şekli			
Gündüz çalışma	270	98,0 (79,0-116,0)	0,071; 0,943
Vardiyalı çalışma	230	99,0 (86,0-113,0)	
Haftalık çalışma süresi (saat)			
40 saat	215	99,0 (79,0-116,0)	0,740; 0,459
>40 saat	285	98,0 (81,0-114,0)	

Tablo 2. Çalışma grubundakilerin Empati Ölçeğinden aldıkları puanların çalışma ve meslek ile ilgili bazı özelliklerine göre dağılımı (devamı)

Çalışma ve meslek ile ilgili bazı özellikler	n	Empati Ölçeği puanı Medyan (min-maks)	Test değeri z/KW; p
Günlük bakım verilen hasta sayısı			
<10	151	99,0 (79,0-114,0)	1,904; 0,386
10-29	168	98,0 (83,0-116,0)	
≥30	181	99,0 (81,0-114,0)	
İşinden memnuniyet durumu			
Memnun değil	106	98,5 (87,0-108,0)	0,816; 0,414
Memnun	394	99,0 (79,0-116,0)	
Toplam	500	99,0 (79,0-116,0)	

Şekil 1. Çalışma grubundakilerin Empati Ölçeğinden aldıkları puanlar Öfke ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı

ti düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olmasının sebeplerinden biri fizyolojik farklılıklardan ziyade psikolojik farklılıklar olabilir. Empati ile ilişkili olan duygusal zeka ve sosyal zeka çeşitlerinin kadınlarda daha fazla olması da bu durumu destekler niteliktedir (23).

Yaş ile empati düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çok çalışma vardır. Yaş arttıkça empati düzeyinin de arttığına dair çalışmalar olmasına karşın çoğu çalışmada yaş ile empati düzeyi arasında bir ilişki olmadığı bildirilmiştir (3,5,21,23-27). Bu çalışmada da, yaş grupları arasında empati düzeyi açısından bir fark bulunmayarak literatür ile benzerlik göstermiştir.

Yapılan bazı çalışmalarda öğrenim düzeyi ile empati arasında bir ilişki bulunmadığı rapor edilmiştir (28-30). Sağlık Meslek Lisesi mezunlarında empati düzeyinin, öğrenim düzeyi lisans ve lisans üstü olanlara göre daha düşük olduğu bulundu. Çalışma ile benzer şekilde öğrenim düzeyi arttıkça empati düzeyinin de arttığını bildiren araştırmacılar da bulunmaktadır (31,32). Lise mezunu hemşirelerin, lisans ve lisansüstü mezunu hemşirelere göre empati düzeyinin daha düşük olması, özellikle hemşirelik mesleğinin lisans eğitim müfredatında iletişim derslerinin yoğun olması ve etkin iletişimin de empati sağlanması için önemli bir adım olması şeklinde açıklanabilir.

Bu çalışmada hemşirelerin medeni durumu ile empati düzeyleri arasında bir fark bulunmadı. Şen ve arkadaşları (33) yaptıkları bir çalışmada evli olanların empati becerilerinin daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Kesbaki ve arkadaşları (34) da onkoloji hemşireleri üzerinde yaptıkları çalışmada medeni durum ile empati düzeyi arasında benzer şekilde bir ilişki olduğunu rapor etmişlerdir. Yapılan çeşitli çalışmalarda ise medeni durum ile empati düzeyi arasında bir ilişki bulunmadığı rapor edilmektedir (5,35,36). Çalışma sonuçlarındaki farklılıkların nedeni olarak; çalışmaların farklı ülkelerde yapılmış olması ve çalışmalarda kullanılan ölçeklerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Çalışmamızda hemşirelerin meslekte çalışma süreleri ile empati düzeyleri arasında bir ilişki bulunmadı. Ülkemizde dahili kliniklerde, birinci

basamak sağlık hizmetlerinde, özel bir hastanede çalışan sağlık personelleri ile yapılan geniş yelpazedeki çalışmalarda da çalışma süresi ile empati düzeyi arasında bir ilişki bulunmadığı rapor edilmiştir (5,33,37). Şahin ve Özdemir'in (4) Kars ilinde yaptığı çalışmada da benzer şekilde çalışma süresi ile empati düzeyi arasında bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Çalışma sonucumuz Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Çalışma grubunda empati düzeyi açısından hemşirelik mesleğini isteyerek seçenler ile istemeden seçenler arasında bir fark bulunamadı. Yapılan bazı çalışmalarda da hemşirelik mesleğini isteyerek seçme ile empati düzeyi arasında bir ilişki bulunmadığı bildirilmiştir (30,38,39). Başlangıçta mesleği isteyerek seçenlerde empati düzeyi daha yüksek beklense de, mesleği istemeden seçen hemşirelerin de çalışma yılları arttıkça, hastalarla iletişimlerini sürdürmeleri empati yönlerinin geliştiğini düşündürmektedir.

Çalışmada hemşirelerin empati düzeyleri açısından hastanede şu an çalıştıkları birimleri, birimlerdeki görevleri, birimlerdeki çalışma süreleri, haftalık çalışma saatleri, bakım verilen hasta sayısı ve işinden memnun olma durumları arasında bir fark bulunamamıştır. Karadağ ve arkadaşlarının (29) hekim ve hemşireler ile yaptıkları çalışmada birimlerde üstlenilen görev ile empati düzeyi arasında bir ilişki olmadığı rapor edilmiştir. Özlü ve arkadaşları (32) da acil serviste çalışan hemşireler üzerinde yaptıkları çalışmada birimlerde üstlenilen görev ile empati düzeyi arasında bir ilişki olmadığını ortaya koymuşlardır. Şahin ve Özdemir'in (4) bir devlet ve bir üniversite hastanesinde yaptığı çalışmada hemşirelerin görev yaptıkları birim ile empati düzeyi arasında ilişki olmadığı, buna karşın haftalık çalışma süresi arttıkça empati becerilerinin azaldığı bildirilmiştir. Öztürk'ün çalışmasında hemşirelerin çalıştıkları birimler arasında empati düzeyi açısından farklılık olduğu, çalıştıkları birim ve haftalık çalışma süreleri ile empati düzeyi arasında ise bir ilişki saptanamadığı rapor edilmiştir (5). Özdemir ve arkadaşlarının (31) üniversite hastanesinde çalışan hemşireler üzerinde yaptıkları çalışmada hemşirelerin çalıştıkları birim ve haftalık çalışma süreleri ile empati düzeyi arasında farklılık olduğu ortaya konmuştur.

Çalışmamızda incelenen bu değişkenler ile empati düzeyi arasındaki ilişki, ülkemizde empati ile benzer değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer çalışma sonuçları ile paraleldir.

Empatinin önemli rollerinden biri de saldırgan davranışları sınırlandırmasıdır. Empati düzeyi yüksek olan kişiler, ilişkilerinde öfke kontrollerini daha kolay sağlayabildikleri, bu durumda sosyal hayatta olumlu sonuçlandığı belirtilmiştir (35,40). Yapılan çalışmalarda da öfke düzeyi ile empati düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki olduğu rapor edilmiştir (35,40). Ancak çalışmamızda hemşirelerin empati düzeyi ile öfke düzeyleri arasında bir ilişki saptanamamıştır. Bu durum; hemşirelerin iş yoğunluğu, ağır/ölümcül hastalara bakım vermele-ri, sadece hastalar ile değil hasta yakınları ile iletişim içinde olmaları gibi pek çok faktörün empati düzeyleri ile ilişkili olmasa da, öfke düzeyleri ile ilişkili olabileceği nedeniyle açıklanabilir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Kesitsel tipte bir araştırma olması, tek bir hastanede yapılmış olması ve kullanılan ölçekler ile kesin tanı koyulamaması çalışmanın kısıtlılıkları arasında sayılabilir.

Sonuç

Bu çalışmada hemşirelerin orta derecede empati düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Çalışma grubundaki kadınlarda, öğrenim düzeyi Sağlık Yüksekokulu ve Lisans Üstü olanlarda empati düzeyinin daha yüksek olduğu saptandı. Empati düzeyi ile öfke kontrolü düzeyi arasında herhangi bir ilişki yoktur. Hemşirelerin empati düzeylerinin artırılması ve öfke kontrolü ile ilgili olarak bilgilendirilme çalışmalarının yapılması yararlı olacaktır. Empati düzeyi ile ilişkili faktörlerin ortaya konması ve öfke kontrolü arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ilgili olarak daha etraflı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Sakarya Üniversitesi'nden (Tarih: 02/04/2018; No: 71522473/050.01.04/78) alınmıştır.

Hasta Onamı: Yazılı hasta onamı bu çalışmaya katılan hastalardan alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – K.Ö.; Tasarım – S.Ş., A.Ü.; Denetleme – K.Ö., S.Ş.; Kaynaklar – D.S.G., F.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – D.S.G., F.K.; Analiz ve/veya Yorum – A.Ü.; Literatür Taraması – K.Ö., S.Ş.; Yazıyı Yazan – K.Ö.; Eleştirel İnceleme – S.Ş.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Sakarya University (Date: 02/04/2018; No: 71522473/050.01.04/78).

Informed Consent: Written informed consent was obtained from patients who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – K.Ö.; Design – S.Ş., A.Ü.; Supervision – K.Ö., S.Ş.; Resources – D.S.G., F.K.; Data Collection and/or Processing – D.S.G., F.K.; Analysis and/or Interpretation – A.Ü.; Literature Search – K.Ö., S.Ş.; Writing Manuscript – K.Ö.; Critical Review – S.Ş.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

1. TDK, Empati. Erişim tarihi 10.07.2018http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gt-s&guid=TDK.GTS.5b4f0f8badaf9.74764775
2. Peterson P, Baker E, McGaw B. International Encyclopedia of Education. 3rd ed. Oxford: Elsevier; 2010.
3. Ertuğ N. Hemşire Adaylarının Empati Düzeylerinin İncelenmesi. Bezmialem Science. 2018; 6: 37-42. [CrossRef]
4. Şahin ZA, Özdemir FK. Hemşirelerin İletişim ve Empati Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. JAREN. 2015; 1(1): 1-7.
5. Öztürk H. Özel Hastanede Çalışan Hemşirelerin Empati Algıları. Osmangazi Tıp Dergisi. 2018; 40(4). Doi: 10.20515/otd.422711 [CrossRef]
6. Bekmezci H, Yurttaş ÇB, Özkan H. Ebelik Bölümü Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi. HSP. 2015; 2(1): 46-54. [CrossRef]
7. Babadağ, K. Hemşirelik ve Değerler. Ankara, Türkiye: Alter Yayıncılık; 2010
8. Kahriman İ, Platin N. Tip 1 Diyabetes Mellitusu olan Adölesanlara Bakım Veren Hemşirelerde Empati Geliştirme. Clin Exp Health Sci. 2018; 8: 73-9.
9. Duran S, Karadaş A, Kadder E. Hemşirelik Öğrencilerinin Tolerans Düzeyleri İle Öfke Kontrolleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2016; 7(3): 39-44.
10. Kaya N, Solmaz Ş. Bir Üniversite Hastanesinin Kulak Burun Boğaz Kliniğinde Çalışan Hemşirelerin Öfke ve Öfke İfadesi. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci. 2009; 1(2): 56-64
11. Günüşen NP. Öfke, Saldırganlık ve Psikiyatri Hemşireliği. Türkiye Klinikleri J Psychiatr Nurs-Special Topics. 2016; 2(2): 36-43
12. Hojat M, Herman MW. Developing an instrument to measure attitudes toward nurses: preliminary psychometric findings. Psychological reports. 1985; 56: 571-9. [CrossRef]
13. Yanık A, Saygılı S. Hemşirelik öğrencileri için Jefferson Empati Ölçeğinin Türkçe Versiyonunun Geçerlik ve Güvenirliği. Türkiye Klinikleri J Med Sci. 2014; 34(1): 111-9. [CrossRef]
14. Devilly DJ. The psychological effects of a lifestyle management course on war veterans and their spouses. Journal of Clinical Psychology. 2002; 58: 1119-34. [CrossRef]
15. Tekinsav Sütcü S, Aydın A. İki Farklı Öfke Ölçeğinin Çocuk ve Ergenler İçin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. Ege Eğitim Dergisi. 2008; 9(2): 93-108.
16. İnan FŞ, Üstün B, Bademli K. Türkiye’de kuram/ modele dayalı hemşirelik araştırmalarının incelemesi. Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences. 2013; 16(2): 132-9.
17. Cevahir R, Çınar N, Sözeri C, Şahin S, Kuşuoğlu S. Ebelik öğrencilerinin devam ettikleri sınıflara göre empatik becerilerinin değerlendirilmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi. 2008; 3(7): 3-15.
18. Brown T, Boyle M, Williams B, Molloy A, Palermo C, McKenna L, et al. Predictors of empathy in health science students. J Allied Health. 2011; 40: 143-9.
19. Magalhães E, Salgueira AP, Costa P, Costa MJ. Empathy in senior year and first year medical students: a cross-sectional study. BMC Med Educ. 2011; 11: 1-7. [CrossRef]
20. Khademalhosseini M, Khademalhosseini Z, Mahmoodian F. Comparison of empathy score among medical students in both basic and clinical levels. Journal of Advances in Medical Education and Professionalism. 2014; 2(2): 88-91.

21. Petrucci C, Cerra CL, Aloisio F, Montanari P, Lancia L. Empathy in health professional students: A comparative cross-sectional study. *Nurs Educ Today*. 2016; 41: 1-5. [\[CrossRef\]](#)
22. Raof AM, Yassin BA. Measuring empathy levels among Kurdish medical students in Erbil City, Iraq: Cross-sectional study. *Sultan Qaboos Univ Med J*. 2016; 16: e62-7. [\[CrossRef\]](#)
23. Koç M. Demografik Özellikler ile Empatik Eğilim Arasındaki İlişki: Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2016; 9: 25-47.
24. Nazik E, Aslan S. Hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri ile öz duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011; 14(4): 69-75.
25. Akgöz S, Karavuş M. Çanakkale ili sağlık ocakları ve sağlık evlerinde çalışan ebelerin empatik iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*. 2005; 13: 14-9.
26. Hall M, Hanna LA, Hanna A, McDevitt C. Empathy in UK pharmacy students: Assessing differences by gender, level in the degree programme, part-time employment and medical status. *Pharmacy Education*. 2015; 15: 241-7.
27. Williams B, Boyle M, Howard S. Empathy levels in undergraduate paramedic students: A three-year longitudinal study. *Nurs Educ Pract*. 2016; 16: 86-90. [\[CrossRef\]](#)
28. Özcan H. Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri: Gümüşhane Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2012; 1(2): 2-8.
29. Karadağ M, Oğuz I, Cankul İH, Abuhanoğlu H. Hemşire ve hemşirelerin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2015; 17(1): 160-79.
30. Tunç P, Gitmez A, Krespi Boothby MR. Yoğun bakım ve yataklı servis hemşirelerinde duygusal emek stratejilerinin empatik eğilim açısından incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Derg*. 2014; 15: 45-54. [\[CrossRef\]](#)
31. Özdemir S, Tözün M, Ünsal A, Danacı B, Sözmen MK. Bir üniversite hastanesinde hemşirelerde empati düzeyleri ve iş doyumunu ile ilişkisi. *Smyrna Tıp Dergisi*. 2014; 30: 1-9.
32. Özlü ZK, Eskici V, Gümüş K, Yayla A, Özlü İ, Aksoy D, ve ark. Acil birimlerde çalışan hemşirelerin iletişim becerileri ve empati düzeylerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*. 2016; 8: 52.
33. Şen HT, Yılmaz FT, Ünüvar ÖP, Demirkaya F. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık çalışanlarının empatik beceri düzeyleri. *Journal of Psychiatric Nursing*. 2012; 3(1): 6-12.
34. Kesbakhi MS, Rohani C, Mohtashami J, Nasiri M. Empathy from the perspective of oncology nurses. *Journal of Compassionate Health Care*. 2017; 4(1): 7. [\[CrossRef\]](#)
35. Kılınç M, Uludağ A. Sağlık Çalışanlarının Empatik Eğilim Düzeyinin Saldırgan Davranış Düzeyleri İle İlişkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 2017; 16(3): 809-25. 809-825. [\[CrossRef\]](#)
36. Taleghani F, Ashouri E, Saburi M. Empathy, burnout, demographic variables and their relationships in oncology nurses. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*. 2017; 22(1): 41. [\[CrossRef\]](#)
37. Ergin D, Celasin N, Akış Ş, Altan Ö, Bakırlıoğlu Ö, Bozkurt S. Dahili kliniklerde görev yapan hemşirelerin tükenme ve empatik beceri düzeyleri ve bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2009; 4(11): 49-64.
38. Duman D, Acaroğlu R. Hemşirelik yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile empati becerileri arasındaki ilişki. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2014; 22(1): 25-32. [\[CrossRef\]](#)
39. Özdemir NG. Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri ile bireyselleştirilmiş bakım algıları arasındaki ilişki. Danışman: Doç. Dr. Merdiye Şendir. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2015.
40. Çevik GB. Okul Yöneticilerinin Empatik Eğilimlerini Yordamada Öfke, Yaşam Doyumu ve Stresle Başa Çıkmanın Rolü. *Eğitim ve Bilim*. 2017; 42(191): 283-305.